Ewa Kulińska-Sadłocha
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

KONCEPCJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W DZIAŁALNOŚCI BANKÓW

Wstęp

W wyniku ostatnich wydarzeń na rynkach finansowych stracił na znaczeniu wieloletni wizerunek banków – jako instytucji odpowiedzialnych i godnych zaufania. Banki zostały obarczone przez społeczeństwo nie tylko odpowiedzialnością za spowodowanie globalnego kryzysu finansowego, ale również za jego skutki (pogorszenie sytuacji i upadłość przedsiębiorstw, likwidację miejsc pracy, załamanie wymiany międzynarodowej, odpływ kapitału zagranicznego z rynków wschodzących, utratę poczucia bezpieczeństwa czy pogłębianie różnic społecznych)[1]. Społeczeństwo już od dłuższego czasu oczekuje od banków nie tylko przestrzegania przepisów prawa, ale również kierowania się w działalności społecznie akceptowanymi zasadami i wartościami – odpowiedzialnością, wiarygodnością czy transparentnością. Odpowiedzialność zarówno ta za funkcjonowanie banku, jak i wobec otoczenia jest jedną z głównych zasad – promowanej od wielu lat przez instytucje międzynarodowe i obecnie szeroko akceptowanej społecznie – idei zrównoważonego rozwoju. W obecnej sytuacji, wydaje się, jedynego akceptowalnego społecznie kierunku rozwoju banków. Kryzys i związana z nim konieczność odbudowy globalnej struktury finansowej wydaje się bardzo dobrym momentem na tworzenie nowej bankowości z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

[1] Nieodpowiedzialne udzielanie kredytów czy inwestowanie doprowadziło nie tylko do kryzysu finansowego, ale również sprzyjało wzrostowi konsumpcji towarów i usług, paliw kopalnych, rozwojowi motoryzacji, masowemu wytwarzaniu wyrobów jednorazowego użytku i kumulacji odpadów, narastaniu dysproporcji w poziomie życia, także między krajami itp. Oznacza to, że nie sprzyjało realizacji idei zrównoważonego rozwoju.

1. Koncepcja zrównoważonego rozwoju

Koncepcja zrównoważonego rozwoju powstała w drugiej połowie XX wieku jako efekt wieloletniej dyskusji świata biznesu, nauki i polityki dotyczącej rozwiązywania narastających problemów społecznych, ekologicznych i gospodarczych w skali międzynarodowej i globalnej. Wskazówki i zalecenia dotyczące konkretnych działań, które powinny być podejmowane przez państwa, narody i organizacje międzynarodowe na przełomie XX i XXI wieku w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju, zostały zawarte w zbiorze dokumentów końcowych Światowej Konferencji Ochrony Środowiska (Szczyt Ziemi) w Rio de Janeiro w 1992 roku (*Dokumenty końcowe* 1998). Stały się one podstawą wyznaczania narodowych i międzynarodowych strategii rozwoju, strategii ochrony środowiska czy społecznych, ustalania odpowiednich przepisów prawnych, a także wytyczania zasad zrównoważonego rozwoju w działalności jednostek gospodarczych.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju oznacza nową filozofię rozwoju globalnego, regionalnego i lokalnego, który opiera się na założeniu, że istnieje możliwość pogodzenia rozwoju społeczno-gospodarczego z prawidłowym funkcjonowaniem środowiska naturalnego, a przy tym zakłada trwałą poprawę jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń (Hull 2008, s. 27). Koncepcja ta jest określana również strategią zgodności współdziałania człowieka i przyrody (Papuziński 2006, s. 28). Działalność człowieka nie może prowadzić do degradacji środowiska naturalnego czy zagrożenia życia, a konsumpcja do nadmiernego i nierównomiernego w skali świata użytkowania dostępnych zasobów. Wskazuje to wyraźnie na konieczność respektowania ograniczeń środowiskowych i społecznych w działalności gospodarczej oraz w wielkości konsumpcji.

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju jest związana z:

- troską o środowisko naturalne i racjonalną gospodarkę zasobami naturalnymi (m.in. ograniczaniem zanieczyszczenia środowiska, ochroną zagrożonych wyginięciem gatunków zwierząt i roślin, promocją odnawialnych źródeł energii, unikaniem gospodarki rabunkowej),
- wzrostem gospodarczym i sprawiedliwym podziałem korzyści z niego wynikających (m. in. zaspokajaniem potrzeb przy wykorzystaniu techniki i technologii nieniszczącej środowiska, ułatwieniem dostępu do rynków dla państw rozwijających się, finansowaniem rozwoju, zmianą nieracjonalnych wzorców konsumpcji i produkcji),
- rozwojem społecznym (m.in. zabezpieczeniem minimum społecznego, walką z ubóstwem, głodem, nędzą, korupcją, dostępem do edukacji, rozwojem sfery duchowej – kulturą ochrony zdrowia, przeciwdziałaniem konfliktom zbrojnym).

Zdaniem Pawłowskiego (2006), rozwój zrównoważony jest wielowymiarowy i wdrożenie jego strategii wymaga przewartościowania i integracji – prócz wyżej wymienionych płaszczyzn ludzkiego myślenia i działania – również płaszczyzny

technicznej, moralnej, prawnej i politycznej, przy czym za fundament wszystkich pozostałych uznaje płaszczyznę moralną obejmującą kwestie odpowiedzialności człowieka za podejmowane działania.

Mimo pojawiających się krytycznych ocen idei zrównoważonego rozwoju (Sztumski 2006, 2008) nikt nie kwestionuje jej słuszności. Upatruje się w niej dużych szans na zahamowanie silnie narastającej degradacji środowiska przyrodniczego i tym samym na zapewnienie gatunkowi ludzkiemu dłuższego przetrwania. Degradacja środowiska, ubóstwo, różnice w poziomie życia na świecie są postrzegane jako wspólne problemy świata rozwiniętego oraz rozwijającego się (Redclift 2009, s. 42). W obliczu ich narastania w skali globalnej idea zrównoważonego rozwoju wydaje się obecnie jedyną alternatywą dla dalszego rozwoju cywilizacji (Zacher 2008, s. 67). Jednak szanse na prawidłowy rozwój cywilizacyjny daje wprowadzenie koncepcji w skali globalnej (Skowroński 2006, s. 47). Ze względu na obszar i duży zakres koniecznych zmian uważa się, że proces ten może osiągnąć nawet status rewolucji, porównywalnej do tradycyjnie wymienianych w dziejach ludzkości rewolucji rolniczej, naukowej czy przemysłowej (Pawłowski 2009, s. 65).

2. Globalne wytyczne dla banków w zakresie zrównoważonego rozwoju

Wprawdzie koncepcja zrównoważonego rozwoju jest rozpatrywana w skali globalnej, jednak jej realizacja wymaga przede wszystkim proekologicznej i prospołecznej orientacji przedsiębiorstw, których rozwój przyczynił się najbardziej do degradacji środowiska naturalnego, a także powstania wielu problemów społecznych (Mazur-Wierzbicka 2005, s. 41). Główne wytyczne dotyczące wzmocnienia roli biznesu (w tym banków) i przemysłu w osiąganiu trwałego rozwoju zostały zawarte w rozdziale 30 Agenda 21 (*Dokumenty końcowe* 1998). Określono w nim konkretne działania oraz wskazano obszary, w których jednostki gospodarcze powinny te działania podejmować w celu zapewnienia wzrostu dobrobytu, bezpieczeństwa, zmniejszenia zużycia zasobów naturalnych, zmniejszenia ilości odpadów czy wyrównywania dysproporcji w poziomie życia. Wyraźnie podkreślono znaczenie sprawiedliwości i odpowiedzialności biznesu dla realizacji idei zrównoważonego rozwoju. Wytyczne te stały się podstawą do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju i tworzenia standardów i programów działania dla poszczególnych branż (Masternak 2009, s. 111-112).

Pierwsze wytyczne dla instytucji finansowych zostały zawarte w deklaracji UNEP FI[2] *Banking and Environment*, powszechnie uważanej za podstawę rozwoju

[2] UNEP FI – United Nations Environment Programme Finance Initiative jest organizacją partnerstwa między UNEP a globalnym sektorem finansowym, skupiającą się na angażowaniu sektora finansowego w programy ONZ dotyczące ochrony środowiska naturalnego.

bankowości ekologicznej (Borys 2000, s. 69). Deklaracja ta składa się z trzech części, które dotyczą kolejno:

- zobowiązania banków do długotrwałego rozwoju,
- czynności i działań, które powinny być podejmowane przez instytucje finansowe w celu przewidywania i unikania potencjalnych źródeł degradacji środowiska,
- rozwoju świadomości społecznej i informowania otoczenia o podejmowanych przez bank działaniach na rzecz ochrony środowiska naturalnego.

Następne wskazówki dla banków zostały zawarte w raporcie opracowanym w 1996 roku przez UNEP FI przy współpracy z organizacjami ekologicznymi dotyczącym dalszego rozwoju proekologicznej orientacji i dotyczyły konieczności (*Banking* 2010):

- myślenia długoterminowego w tym zakresie,
- dostrzegania i uwzględniania w działalności związków pomiędzy zrównoważonym rozwojem a środowiskiem i poziomem szacowanego ryzyka,
- budowania i wdrażania efektywnych systemów zarządzania środowiskiem,
- stworzenia systemów wskaźników obrazujących i umożliwiających ocenę realizacji celów ekologicznych w sektorze bankowym.

W 2002 roku UNEP FI przygotowała rekomendacje na Szczyt Ziemi w Johannesburgu (*Recommendations from the UNEP Finance Initiatives (FI) Rio Roundtable*). Wskazywały one na konieczność podjęcia działań, które prowadziłyby do:

- zwiększenia wykorzystania zrównoważonych kryteriów w działalności inwestycyjnej i kredytowej instytucji finansowych,
- promowania w działalności firm zarządzanych zgodnie ze zrównoważonymi kryteriami,
- raportowania rocznego zawierającego informacje o postępach we wdrażaniu systemu zarządzania środowiskiem i koncepcji CSR,
- zwiększania dostępności usług finansowych dla ludzi i krajów biednych; uświadomienia wszystkim uczestnikom rynków finansowych skutków podejmowania decyzji z pominięciem aspektów społecznych i ekologicznych,
- zwiększenia wsparcia finansowego dla małych i średnich firm w krajach rozwijających się,
- tworzenia publicznych i prywatnych funduszy oraz mechanizmów ułatwiających inwestowanie w krajach rozwijających się.

Rekomendacje te podkreślały konieczność zaangażowania banków w prospołeczne i proekologiczne działania już nie tylko w skali lokalnej, ale również globalnej. Na reakcję banków nie trzeba było długo czekać. Kilka miesięcy później czołowe banki na świecie (Citigroup, ABN AMRO, Barclays, WestLB) ogłosiły dobrowolne kierowanie się Zasadami Równika (*Equator Principles*), które wykorzystują metodykę monitoringu pod kątem ekologicznym i społecznym promującą zrównoważone inwestowanie w sektor prywatny w krajach rozwijających się[3].

[3] Przyjęcie tych zasad oznacza dla banku ograniczenie finansowania tylko do tych projektów, które nie będą naruszać określonych zasad społecznej i ekologicznej odpowiedzialności. Identyfika-

Ważne wskazówki dla banków zostały zawarte w – podpisanej w 2003 roku przez 103 organizacje pozarządowe z całego świata (głównie społeczne i związane z ochroną środowiska) – deklaracji Collevecchio (*The Collevecchio Declaration on Financial Institutions and Sustainability)*. Wzywa ona instytucje finansowe do poważnego potraktowania oczekiwań społeczeństwa dotyczących:

- podjęcia zobowiązania do kierowania się w działalności zasadami zrównoważonego rozwoju,
- działania bez wyrządzania jakichkolwiek szkód,
- ponoszenia odpowiedzialności za działania,
- zapewnienia przejrzystości działalności,
- konieczności podjęcia działań promujących i rozwijających zrównoważony rynek.

Zdaniem sygnatariuszy deklaracji banki muszą się czuć zobowiązane do działania w interesie społeczeństwa – wspierać ochronę środowiska naturalnego, promować uniwersalne prawa człowieka oraz sprawiedliwości społecznej. Jest to niezbędne w celu pozyskania i utrzymania przez instytucje finansowe „społecznej licencji na działalność".

Kolejne tworzone zasady oraz wytyczne dla zrównoważonej działalności banków dotyczyły zmian klimatycznych. W 2007 roku 20 sygnatariuszy deklaracji UNEP FI podpisało się pod oświadczeniem sektora finansowego dotyczącym zmian klimatu (*Declaration on Climate Change by the Financial Services Sector*). Banki zobowiązały się w nim do rozpoczęcia działań zapobiegających niekorzystnym zmianom klimatycznym oraz do uwzględniania tego problemu przy podejmowaniu bieżących i strategicznych decyzji, a w lutym 2008 roku amerykańskie banki ogłosiły *Carbon Principles* (Zasady Węglowe). Zawierają one kryteria, które mają pomóc bankom ocenić i oszacować potencjalne ryzyko węglowe związane z inwestycjami w tradycyjne zakłady energetyczne opalane węglem oraz zobowiązują banki do podejmowania działań w celu zachęcenia kredytobiorców do zwiększenia wydajności energetycznej oraz wprowadzania odnawialnych i/lub niskowęglowych technologii.

Ponadto oprócz wymienionych globalnych wytycznych i rekomendacji kierowanych tylko do instytucji finansowych, w dążeniu banków do wypracowania odpowiednich standardów ekologicznych i społecznych w działalności duże znaczenie mają ogólne wytyczne dla przedsiębiorstw, takie jak:

- UN Global Compact – zasady zapewniające przestrzeganie praw człowieka, standardów pracy, ochrony środowiska oraz działania przeciwko korupcji;

---

cja wysokiego lub średniego ryzyka społecznego – ekologicznego projektu, zobowiązuje banki do uzależnienia finansowania od spełnienia przez kredytobiorcę określonych wymagań, m.in. musi on udowodnić, że projekt jest zgodny z prawem kraju, w którym będzie realizowany i spełnia zalecenia Banku Światowego i innych organizacji międzynarodowych w zakresie oddziaływania na środowisko naturalne, rdzenną ludność, kwestie przymusowych przesiedleń, ochronę kulturowego dziedzictwa ludzkości itp. Obecnie sygnatariuszami tych zasad jest 66 instytucji finansowych z całego świata.

zachęcają do zapewnienia pracownikom wolności zrzeszania się i prawa do rokowań zbiorowych, zniesienia wszelkich form pracy przymusowej lub obowiązkowej oraz pracy dzieci; zachęcają również do ostrożnego podejścia do zarządzania środowiskiem poprzez podejmowanie inicjatyw w celu zmniejszenia wpływu na środowisko, a także poprzez promowanie innowacyjności w zakresie stosowania nowych technologii ekologicznych,
- zasady odpowiedzialnego inwestowania UN PRI – zostały stworzone przez międzynarodową grupę inwestorów i są odzwierciedleniem wzrastającej roli zagadnień środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego dla inwestycji; stwarzają ramy dla odpowiedzialnych praktyk inwestycyjnych – zobowiązują do włączenia standardów ekologicznych i społecznych w procesy dokonywania analiz i podejmowania decyzji inwestycyjnych,
- wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych – to zalecenia rządów dla przedsiębiorstw wielonarodowych; stanowią zbiór zasad i norm, które mają służyć odpowiedzialnemu prowadzeniu działalności gospodarczej; określają zasady postępowania w następujących kwestiach: udostępniania informacji, stosunków pomiędzy pracownikami i pracodawcami, środowiska naturalnego oraz społecznego, zwalczania korupcji, interesów konsumentów, rozwoju nauki i technologii, stosunków z konkurencją, a także podatków.

Wszystkie zasady razem tworzą doskonałe zestawienie możliwych działań na rzecz włączenia kwestii zrównoważonego rozwoju do głównego nurtu podejmowania decyzji na poziomie banku i w poszczególnych obszarach jego działalności. Wskazując na najważniejsze problemy środowiskowe i społeczne, a także sposoby ich rozwiązywania, są doskonałymi wytycznymi do opracowania nowych zrównoważonych strategii działania banków.

3. Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju w działalności banków

Po podpisaniu deklaracji UNEP FI wiele banków zaczęło podkreślać kierowanie się zasadami zrównoważonego rozwoju w działalności i podejmować działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz społeczeństwa[4]. Najbardziej aktywne były i są banki o zasięgu globalnym i funkcjonujące w krajach wysoko rozwiniętych, których społeczeństwo cechuje się wysoką świadomością ekologiczną, m.in.: UBS AG, Citigroup, Deutsche Bank, Co-operative Bank, WestLB, Raiffeisen Zentralbank AG, Bank Sarasin AG.

[4] Wśród ponad 200 instytucji finansowych, które ją wówczas podpisały, było 5 z Polski – NFOŚ oraz 4 banki: Bank Gdański, BOŚ, Bank Pekao S.A., Bank Zachodni. Figurowały one na tej liście do końca 2005 roku. Po zaktualizowaniu listy w 2006 roku pozostało na niej 169 instytucji. Obecnie największą grupę stanowią instytucje europejskie – 90, azjatyckie i australijskie – 48 oraz północnoamerykańskie – 21. Wśród instytucji europejskich przodują niemieckie, szwajcarskie i brytyjskie.

Jak wynika z publikowanych przez banki różnego rodzaju raportów i sprawozdań, oddziałują one na ograniczanie degradacji środowiska naturalnego oraz rozwiązywanie problemów społecznych:

- bezpośrednio – przez: spełnianie miejscowych, krajowych i międzynarodowych przepisów ochrony środowiska, dotyczących pracy i zatrudnienia; oszczędności zasobów naturalnych wykorzystywanych do prowadzenia swojej działalności; ograniczanie emisji zanieczyszczenia powietrza, wody i ziemi przez szkodliwe substancje; współfinansowanie inwestycji proekologicznych i ważnych dla społeczności; zapewnienie dobrych warunków pracy i możliwości rozwoju pracowników; budowanie trwałych, opartych na wzajemnym zaufaniu relacji z klientami; przygotowanie oferty dla grup społecznych z różnego powodu wykluczonych z systemu usług bankowych; zapewnienie obsługi osób niepełnosprawnych,
- pośrednio – przez: eliminowanie transakcji (w szczególności w działalności kredytowej i inwestycyjnej), które mogłyby mieć negatywny wpływ na środowisko naturalne i być szkodliwe dla społeczności; wykluczenie finansowania przedsiębiorstw, które dopuszczają się dyskryminacji pracowników; ocenę ryzyka ekologicznego i społecznego w działalności kredytowej, inwestycyjnej, powierniczej i zarządzaniu aktywami; oferowanie ekologicznych produktów zarówno w działalności inwestycyjnej, kredytowej, jak i depozytowej; preferowanie klientów, dostawców i kontrahentów uwzględniających w swojej działalności normy środowiskowe oraz społeczne; prowadzenie oraz finansowanie szkoleń i akcji informacyjnych dla pracowników i społeczeństwa; współfinansowanie działalności organizacji ekologicznych i społecznych; rozwijanie programów wolontariatu pracowniczego; aktywne uczestnictwo w programach ekologicznych i społecznych.

Banki coraz częściej deklarują posiadanie certyfikowanych systemów zarządzania środowiskiem zgodnie ze standardem ISO 14001. Wspiera on procesy przebiegające w banku w taki sposób, aby zapewnić racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych i zredukowanie niekorzystnego oddziaływania banku na otoczenie przyrodnicze i społeczne, przestrzegając jednocześnie uregulowań prawnych i standardów w tym zakresie. Najważniejszym jego obszarem jest zarządzanie ryzykiem ekologicznym i społecznym.

Banki tworzą całe palety proekologicznych usług zarówno depozytowo-kredytowych, jak i inwestycyjnych. Umożliwiają klientom lokowanie środków pieniężnych tylko w przedsięwzięcia i akcje przedsiębiorstw uwzględniających w swojej działalności aspekty prospołeczne i proekologiczne. Do tworzonych przez siebie funduszy i portfeli dobierają akcje przedsiębiorstw, których strategie, procesy i produkty nie tylko mają pozytywny wpływ na wyniki finansowe, ale również na środowisko naturalne oraz społeczeństwo.

Ponadto analizowane banki angażują się finansowo i organizacyjnie w realizację regionalnych, krajowych czy międzynarodowych programów proekologicz-

nych i prospołecznych. Uczestniczą w organizacji i finansowaniu konferencji, szkoleń, warsztatów oraz finansują badania związane z aktualnymi problemami społecznymi i ochrony środowiska. Banki, które podpisały deklarację ONZ, są zaangażowane w tworzenie internetowej platformy informacyjnej dla oceny kredytowego ryzyka ekologicznego. Zawiera ona informacje o krajach i branżach charakteryzujących się dużym ryzykiem ekologicznym i społecznym. Również współfinansują różnego rodzaju programy edukacyjne, m.in.: analiza ryzyka ekologicznego i społecznego dla przedsiębiorstw, inwestorów czy banków. Przedstawiciele banków aktywnie uczestniczą w pracach grup roboczych UNEP – zajmujących się takimi zagadnieniami, jak: ochrona klimatu, ubóstwo, wykluczenie społeczne, dysproporcje w rozwoju krajów itp.

Działania w zakresie ekologicznej i społecznej odpowiedzialności mogą być źródłem szans, innowacji i przewagi konkurencyjnej. Świadczy o tym klasyfikowanie banków-liderów w „zrównoważonych" indeksach takich przedsiębiorstw, jak Dow Jones Sustainability Index[5], w którym na 31 grudnia 2009 roku znajdowało się 317 podmiotów gospodarczych, w tym 70 instytucji finansowych – w większości banków, czy Global Accountability Rating[6], w którym w 2009 roku na 100 podmiotów znalazło się 16 instytucji finansowych. Ponadto banki są uczestnikami i laureatami międzynarodowych konkursów związanych z realizacją idei zrównoważonego rozwoju[7].

Ostatni kryzys wyraźnie pokazał, że w wielu wypadkach zasady zrównoważonego rozwoju – nawet w przodujących w tej dziedzinie bankach (Citigroup czy UBS AG) – nie były konsekwentnie przestrzegane. Z jednej strony podejmowały one wiele proekologicznych i prospołecznych działań, z drugiej poprzez swoją działalność inwestycyjną czy kredytową negatywnie oddziaływały na środowisko naturalne i społeczeństwo[8]. Realizacji długoterminowych celów na rzecz stabilno-

[5] Selekcja przedsiębiorstw do tego indeksu odbywa się przez systematyczną ocenę zrównoważonego rozwoju wiodących społecznie odpowiedzialnych przedsiębiorstw z całego świata; kryteria oceny odnoszą się do strategii, polityki i zarządzania i odzwierciedlają możliwości zrównoważonego rozwoju oraz ryzyko utraty stabilności.

[6] Globalny indeks służący do mierzenia wpływu 100 największych ponadnarodowych korporacji pod kątem ich dokonań w polu wyników zrównoważonego rozwoju oraz wpływu na środowisko społeczne i przyrodnicze. Pokazuje nie tylko, czy firma spełnia podstawowe standardy odpowiedzialnego biznesu, ale czy odpowiedzialny biznes jest integralnym elementem jej strategii.

[7] Najbardziej prestiżowym konkursem jest „FT Sustainable Banking Awards", w którym wyróżniane są instytucje finansowe za przywództwo i innowacyjność w integrowaniu kwestii społecznych, środowiskowych i ładu korporacyjnego z codzienną działalnością biznesową. W roku 2009 na konkurs wpłynęło 165 zgłoszeń ze 117 instytucji z 42 krajów. Za najbardziej zrównoważony bank uznano holenderski bank Triodos, za najbardziej zrównoważoną instytucję inwestycyjną – fundusz Global Environment Fund (USA), a zwycięzcą wśród zrównoważonych banków Europy Wschodniej został Industrial Development Bank of Turkey, natomiast Azji – chiński Industrial Bank.

[8] Na przykład finansując działalność przedsiębiorstwa, które inwestując w biednym kraju afrykańskim – gdzie świadomość ekologiczna jest nierozwinięta, prawo słabe, władze skorumpowane, gdzie można prowadzić rabunkową eksploatację zasobów oraz ludzi – kieruje się tylko chęcią zysku.

ści społecznej oraz środowiskowej nie mogła raczej sprzyjać nadmierna koncentracja banków na krótkoterminowych zyskach oraz fakt, że nie ponoszą one odpowiedzialności za szkody ekologiczne i społeczne wynikłe w wyniku zawartych przez nie transakcji. W wielu wypadkach łączenie odpowiedzialności ekologicznej i społecznej z celami ekonomicznymi oznaczało zdecydowany priorytet dla tych drugich. Niewątpliwie dotychczasowe zrównoważone działania przodujących w tym zakresie banków są w obecnym stanie bardzo dobrym punktem wyjścia do skonstruowania modelu zrównoważonego zarządzania bankami.

4. Znaczenie zasad zrównoważonego rozwoju dla rozwoju banków

Banki zdają sobie coraz częściej sprawę z tego, że ich przyszły sukces będzie zależał od długoterminowych strategii budowanych z uwzględnieniem aspektów ekologicznych i społecznych (Real 2009, s. 18). Już obecnie banki deklarują, że prowadzą działalność w sposób odpowiedzialny i zrównoważony. Jednak w wielu wypadkach (Bank DnB Nord Polska, Alior Bank) związane jest to z zachowaniem odpowiednich proporcji między działalnością kredytową i depozytową, obsługą klientów indywidualnych i korporacyjnych czy ostrożnością przy podejmowaniu ryzyka. Rzadziej z działaniami na rzecz środowiska naturalnego czy społeczeństwa zmierzającymi do zrównoważonego rozwoju.

Jednak, mając na uwadze:

- odpowiedzialność banków za kryzys i jego skutki,
- dług banków wobec społeczeństwa wynikający z przeznaczenia środków finansowych z budżetów państw na ich ratowanie,
- rosnące oczekiwania społeczeństwa wynikające z malejących zdolności instytucji państwowych do zaspokajania wielu potrzeb socjalnych (Teneta-Skwiercz, 2005, s. 97-98) i kierujących je w stronę instytucji posiadających pieniądze, a za takie powszechnie uważane są banki,
- obecne tendencje w zarządzaniu – odbiegające od chłodnego i racjonalnego zarządzania w stronę zarządzania zmierzającego w kierunku rozkwitu i dobrobytu, samej organizacji i poszczególnych ludzi (Laszlo 2008, s. 82),
- rozwój i coraz większą popularność w przedsiębiorstwach koncepcji CSR oraz silne wsparcie dla niej różnych organizacji i instytucji zarówno międzynarodowych, regionalnych, jak i krajowych,
- rozwój gospodarki opartej na wiedzy, który powoduje wzrost świadomości zagrożeń, kryzysów i katastrof oraz szans i okazji rozwojowych (Zacher 2008, s. 66),
- zdecydowany wzrost aktywności organizacji występujących przeciwko nieuczciwym praktykom w biznesie,
- wzrost oczekiwań większej przejrzystości działalności banków

można twierdzić, że obecnie oprócz kierunku prowadzącego do zrównoważonego rozwoju, banki nie mają innej alternatywy. Nowy kierunek wymaga od nich

odejścia od maksymalizacji zysku, pełnego zintegrowania celów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych w strategii dla całego banku i dla poszczególnych obszarów biznesowych, dbania o zadowolenie klientów na równi z zadowoleniem akcjonariuszy, a także aktywnego dążenia do finansowania transakcji promujących zrównoważony rozwój w skali lokalnej i globalnej.

Z punktu widzenia zasad zrównoważonego rozwoju zdecydowanie większe znaczenie niż bezpośrednie ma pośrednie oddziaływanie banków zarówno na środowisko naturalne, jak i rozwiązywanie kwestii społecznych. Banki ze względu na swoją rolę w gospodarce, często międzynarodowy zasięg, rozbudowaną sieć relacji z otoczeniem, mają bardzo dużo możliwości tworzenia i upowszechniania wzorców i norm postępowania. Działając zgodnie z proekologicznymi i prospołecznymi standardami, mogą mieć istotny wpływ na promowanie tego typu zachowań w innych branżach gospodarki. Przygotowując odpowiednią ofertę produktową oraz tworząc procedury z uwzględnieniem oddziaływania na otoczenie, z jednej strony mogą zaspokajać oczekiwania społeczeństwa, z drugiej spełniać rolę wychowawczą, edukacyjną czy nawet – w przypadku kredytów – dyscyplinującą. Odpowiednio oddziałując na zachowania swoich klientów (indywidualnych, podmioty gospodarcze, instytucje), będą mogły wspierać eliminację modeli produkcji i konsumpcji zakłócające zrównoważony rozwój oraz promować sposoby życia i konsumpcji chroniące środowisko czy też zwiększać świadomość ekologicznych i społecznych problemów. Bardzo dobre rezultaty może zapewnić współpraca banków z rządami[9], organizacjami i instytucjami zaangażowanymi w proces ochrony środowiska czy sprawy społeczne. Należy podkreślić, że banki nie mogą skupiać się tylko na kwestiach, które bezpośrednio oddziałują lub na które oddziałuje ich działalność biznesowa oraz zachowania klientów i kontrahentów, ale również muszą uwzględniać kwestie ogólnospołeczne – dobro wspólne (Kożuch 2008, s. 62-77).

Zakończenie

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju dla banków z jednej strony jest wymogiem czasu, z drugiej zaś świadczy o ich odpowiedzialności. Okazało się, że podpisane deklaracje, dobra wola czy szczere chęci banków nie są wystarczające,

[9] Banki wydają się idealnymi podmiotami do wspierania realizacji globalnej i narodowej polityki zrównoważonego rozwoju. Wynika to między innymi z tego, że banki: finansują inwestycje międzynarodowe, które mają duże znaczenie dla rozwoju gospodarki światowej oraz wielu krajów słabo rozwiniętych; poprzez finansowanie transakcji handlu zagranicznego, ofertę dla klientów, operacje lokacyjne i inwestycyjne na rynkach finansowych decydują o kierunkach przepływów finansowych; w porównaniu z przedsiębiorstwami innych branż obejmują zdecydowanie większy obszar działania (międzynarodowy, globalny) i szerszy zasięg oddziaływania (przez podmioty gospodarcze, instytucje oraz osoby indywidualne); posiadają sieć banków współpracujących (korespondentów), dzięki którym mogą zwiększyć obszar i zasięg swojego oddziaływania.

by konsekwentnie i skutecznie działać zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Konieczna jest zmiana sposobu myślenia zarządzających bankami (pieniądze mają służyć ludziom, a nie odwrotnie), jak również przyjęcie współodpowiedzialności za dalszy rozwój cywilizacyjny. Tworzone nowe regulacje działalności banków powinny odwoływać się lub wprowadzać zasady zrównoważonego rozwoju do działalności bankowej.

Bibliografia

Banking, the Environment and Sustainable Development (2010), www.environmentfoundation.net/consultations/1996-sustainable-banking.htm, [dostęp: 17.01.2010].

Borys G. (2000), *Proekologiczna reorientacja banków u progu XXI wieku*, Prawo Bankowe, nr 5.

Dokumenty końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i rozwój". Rio de Janeiro, 3-14 czerwca 1992, Szczyt Ziemi (1998), Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa.

Hull Z. (2008), *Filozoficzne i społeczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju*, Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 3, no 1.

Kożuch B. (2008), *Dobro wspólne w koncepcjach zarządzania*, w: A. Czech, *Stowarzyszenia i towarzystwa a społeczeństwo obywatelskie. Życie gospodarcze i przestrzeń społeczna*, Wydawnictwo PTE Oddział w Katowicach, Katowice.

Laszlo Ch. (2008), *Firma zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa.

Masternak J. (2009), *Sposoby realizowania zrównoważonego rozwoju w przemyśle*, Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 4, no 2.

Mazur-Wierzbicka E. (2005), *Koncepcja zrównoważonego rozwoju jako podstawa gospodarowania środowiskiem przyrodniczym*, w: D. Kopycińska, *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.

Papuziński A. (2006), *Filozoficzne aspekty zrównoważonego rozwoju – wprowadzenie*, Problemy Ekorozwoju. Studia Filozoficzno-Socjologiczne, nr 2.

Pawłowski A. (2006), *Wielowymiarowość rozwoju zrównoważonego*, Problemy Ekorozwoju. Studia Filozoficzno-Socjologiczne, nr 1.

Pawłowski A. (2009), *Rewolucja rozwoju zrównoważonego*, Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 4, no 1.

Real A. (2009), *Die nachhaltige Bank hat Zukunft*, Visavis Economy, no. 4.

Redclift M.R. (2009), *Zrównoważony rozwój (1987-2005) – oksymoron czasu dorastania*, Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 4, no 1.

Skowroński A. (2006), *Zrównoważony rozwój perspektywą dalszego postępu cywilizacyjnego*, Problemy Ekorozwoju. Studia Filozoficzno-Socjologiczne", nr 2.

Sztumski W. (2006), *Idea zrównoważonego rozwoju a możliwości jej urzeczywistnienia*, Problemy Ekorozwoju. Studia Filozoficzno-Socjologiczne nr 2.

Sztumski W. (2008), *Refleksja na temat rozwoju zrównoważonego*, Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 3, no 2.
Teneta-Skwiercz D. (2005), *Istota i przejawy społecznej odpowiedzialności w biznesie*, w: J. Stankiewicz, *Oblicza współczesnego zarządzania organizacją*, Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
Zacher L.W. (2008), *Trwały rozwój – utopia, czy realna możliwość?,* Problemy Ekorozwoju. Problems of Sustainable Development, vol. 3, no 2.

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ACTIVITIES OF BANKS

Summary

The paper aims at pointing out the importance of the principles of sustainable development for further functioning of banks. The article consists of the concept of sustainable development characteristics, most important global standards and guidelines for banks in this aspect. Based on the publications of selected banks' (UBS AG, Citigroup, Deutsche Bank, West LB, Bank Sarasin AG, Umweltbank AG, Raiffeisen Zentralbank AG, Credit Suisse, Bank BPH, BOŚ, Bank Zachodni WBK) annual reports, ecological reports, CSR reports, a general analysis of the current pro-ecological and pro-social activities of banks have been scrutinized. Due to the present prevailing economic conditions, the concept of sustainable development sets the only appropriate direction for banks. This trend demands a resignation by banks from maximizing profits, leads to full integration of ecological, social and economic targets in the whole bank's strategy and for each business area, as well as caring for the satisfaction of its customers and shareholders. At the same time, actively seeking financing transactions that promote sustainable development both domestically and globally.